

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1937 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, m. m.

Genom en den 26 februari 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 122, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor; och 2) lag om upphörande av vissa frälseräntor, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av föreskrifterna i kungörelsen den 17 maj 1861 (nr 29 s. 1) angående försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständigt städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter meddela bestämmelser, i huvudsaklig överensstämmelse med ett inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättat förslag, i syfte att förekomma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av Danviks hospital tillhöriga fastigheter.

Nyssnämnda lagförslag äro av följande lydelse:

1) F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas, att *dels* 10 § första stycket, 12 § andra stycket och 19 § andra stycket lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor skola upphöra att gälla, *dels* i 10 § andra stycket samma lag¹ efter orden »Har ansökning» skola insättas orden »om avlösning», *dels ock* 1—5, 7 och 11 §§ samma lag² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Frälseränta, som ej efter vad särskilt är stadgat må inlösas för statsverkets räkning, må i enlighet med vad nedan sägs avlösas mot ersättning i

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1929: 165.

» » » » 4 §, » » » » »

penningar, om sådant före den 1 januari 1942 påkallas av kronan, räntans ägare eller ägaren av den fastighet, av vilken räntan utgår.

2 §.

Av ersättningen skall viss del enligt vad i tredje stycket närmare anges gäldas av statsmedel och återstoden förskjutas av statsmedel.

Såsom avbetalning — — — till statsverket.

Den del av ersättningen som gäldas av statsmedel skall utgöra en fjärdedel; dock må högre bidrag utgå i den mån så erfordras för att det belopp, fastighetens ägare skall årligen erlägga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp, icke må överstiga vad han är skyldig att för varje år utgiva såsom frälseränta, med beräkning efter vad i 9 § sägs av värdet å årlig för mån som utgår i annat än penningar.

3 §.

Ärende angående avlösning av frälseränta upptages av Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

I fråga om avlösning av frälseränta företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet. Ämbetet åligger att påkalla avlösning av frälseränta, som finnes upptagen i taxeringslängd eller varom ämbetet eljest vinner kändedom och som kan antagas vara av beskaffenhet att böra avlösas enligt denna lag.

Gör annan än kammaradvokatfiskalsämbetet ansökning om räntans avlösning, foga vid ansökningen:

- 1) bevis, att sökanden äger räntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet av fastigheten och i senare fallet av räntan,
- 2) för sökanden tillgängliga upplysningar om räntans tillkomst och de i räntan ingående förmåner, samt
- 3) gravationsbevis angående räntan.

4 §.

Då ansökning — — — och inteckningsprotokollen.

Konungens befallningshavande skall ock från kammarkollegiet inhämta de upplysningar, som äro för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för prövning av ansökningen, samt, där avlösningen påkallats av kammaradvokatfiskalsämbetet, införskaffa uppgift å räntans och fastighetens ägare ävensom gravationsbevis angående räntan.

5 §.

Finnes frälseräntan vara av beskaffenhet att kunna avlösas, give Konungens befallningshavande dem av kammaradvokatfiskalsämbetet samt ägarerna av fastigheten och räntan, vilka ej äro sökande, tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har sådan egendom blivit av en till annan överlåten, må an-

sökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten eller av räntan å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, förordne, på anmälan av Konungens befallningshavande, rätten i den ort, där fastigheten är belägen, god man enligt vad om god man för bortovarande är i lag stadgat.

7 §.

Råder ej tvist huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, och har mellan parterna träffats överenskommelse, vilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest av part därom meddelad uppgift, som delgivits motpart, av denne lämnats obestridd, då varde, därest ej Konungens befallningshavande finner räntans innehåll vara oskäligt högt upptaget och ej heller fordringsägare, som i 6 § avses, bestritt överenskommelsen eller den meddelade uppgiften, räntan bestämd i enlighet därmed. Vinnes ej, enligt vad nu är sagt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon av parterna det bestritt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet av de belopp i penningar eller persedlar, med vilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trätt i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgiva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter vad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshavande sökanden att efter stämning å motparterna samt kända fordringsägare, som i 6 § avses, vid domstol föra talan till styrkande av räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner. Vill motpart själv stämma, stånde det honom fritt.

11 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshavande genom utslag fastställa ersättningen och föreskriva från och med vilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshavande give ock i utslaget tillkänna vad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande av ränta och avbetalning å det belopp statsverket förskjuter.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) **Förslag**
till
Lag
om upphörande av vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

Frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet varav räntan utgår och ej besväras av sökt eller beviljad inteckning, skall omedelbart upphöra.

Frälseränta, som enligt vad därom är särskilt stadgat kan inlösas för statsverkets räkning och vars inlösen icke påkallats före den 1 januari 1940, skall upphöra från och med nämnda dag.

Frälseränta, med avseende varå lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor är tillämplig och vars avlösning icke påkallats före den 1 januari 1942, skall upphöra från och med sistnämnda dag.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 12 april 1935 (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor.

Beträffande de skäl som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Frälseräntor finnas av två olika slag, skattefrälseräntor och frälse-skatteäntor. De förra hava uppkommit därigenom att kronan till någon enskild överlätit sin rätt till den från ett skattehemman utgående räntan. De senare åter hava tillkommit på så sätt att ägare av frälsehemman antingen avhänt sig jordäganderätten till hemmanet med förbehåll om rätt att för sig och efterkommande åtnjuta viss ränta av hemmanet eller ock, ehuru mindre vanligt, med bibehållande av jordäganderätten till annan upplåtit viss ränta av hemmanet. Skattefrälseräntorna äro följaktligen med hänsyn till sättet för sin uppkomst av offentligrättslig natur, oaktat de på grund av överlåtelsen från kronan blivt föremål för privaträttsliga förfoganden. Frälse-skatteäntorna däremot äga jämväl med hänsyn till sitt ursprung privaträttslig karaktär.

I lagstiftningen har redan tidigt gjort sig gällande en strävan att förena frälseräntorna med jorden. Till detta mål syftar såväl den i 4 kap. 5 § jordabalken stadgade rätten för ägare av frälseränta att lösa till sig den av räntan besvärade jorden, då denna säljes utom börd, som den lösningrätt vid räntans försäljning utom börd, vilken enligt förordningen den 21 mars

1835 tillkommer jordens ägare. Till någon avsevärd minskning av frälseräntornas antal torde dessa bestämmelser dock ej hava lett.

Sedermera hava emellertid vidtagits andra, mera effektiva åtgärder, varigenom frälseräntorna till största delen upphört. Enligt särskilda författningar har sålunda statsverket åtagit sig att, med viss begränsning, *inlösa* skattefrälseräntorna, varvid inlösta räntor, i likhet med annan grundskatt till staten, anses såsom helt avskrivna. Vidare hava genom särskilda lagar av den 8 november 1912 meddelats bestämmelser, enligt vilka frälseräntor, som icke äro inlösningsbara, kunna bringas att upphöra antingen genom *avlösning* eller genom räntans *sammanläggning* med den fastighet varav räntan utgår.

Stadganden rörande inlösen och avlösning av frälseräntor m. m.

Bestämmelser om *inlösen av frälseräntor* hava meddelats i förordningarna den 11 september 1885 (nr 55) och den 2 juni 1911 (nr 73) samt i kungörelserna den 8 april 1927 (nr 96) och den 10 juni 1932 (nr 197). Genom förstnämnda förordning bestämdes, att de räntor å skattefrälsehemman, vilka genom köp, byte eller gåva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blivit med jordäganderätten förenade, finge, i mån som vederbörande ränteägare därom framställde anbud, inlösas för statsverkets räkning. Till en början begränsades härvid den tid, inom vilken ränteägare hade att framställa anbud om räntans inlösen, till ett år från förordningens datum. Denna tid blev emellertid gång efter annan förlängd och utsträcktes jämlikt förenämnda kungörelse den 10 juni 1932 till utgången av år 1935. I det ursprungligen uppställda villkoret för inlösen, att räntan icke blivit förenad med jordäganderätten, gjordes genom förordningen den 2 juni 1911 ändring såtillvida, att inlösen förklarades kunna ske utan hinder därav att räntan vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit förenad med jordäganderätten. I 1927 års kungörelse meddelades föreskrifter angående inlösningsprisets beräkning. Syftet med 1885 års förordning var i främsta rummet, att jordägare, som hade att till enskilda utgiva räntor vilka med hänsyn till sitt ursprung kunde sägas vara av grundskattenatur, skulle komma i åtnjutande av förmåner motsvarande dem vilka följde av den allmänna grundskatteavskrivningen. För att detta syfte skall kunna vinnas även i de fall där inlösningsbara frälseräntor icke hembjudas till inlösen, har alltsedan år 1888 medgivits rätt för ägare av skattefrälsehemman att uppbära årlig ersättning av statsmedel för utbetalda räntor. Föreskrifter härom hava meddelats i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 s. 3), lagen den 2 december 1892 (nr 106) samt den förut omnämnda förordningen den 2 juni 1911.

Sedan vid en inom finansdepartementet under hösten 1934 verkställd utredning befunnits att ett icke ringa antal inlösningsbara frälseräntor då ännu icke vore inlösta och att det dåvarande inlösningsystemet visat sig otillräckligt för uppnående av det en gång uppställda önskemålet om nämnda frälseräntors snara upphörande, hava vidtagits mera effektiva åtgärder till för-

verkligande av detta syfte. Genom lag den 12 april 1935 (nr 101) om inlösen av vissa frälseräntor har sålunda bestämts, att inlösen av frälseräntor som nyss nämnts kan påkallas icke blott av ränteägaren utan även av kronan. Inlösen skall enligt lagen påkallas före den 1 januari 1940. Det skall åligga kammaradvokatfiskalsämbetet såsom en tjänsteplikt att å kronans vägnar begära inlösen dels i de fall, där ersättning för gulden frälseränta i enlighet med därom givna författningar utbetalas av statsmedel, dels ock där ämbetet på grund av anmälan av rättsägare eller eljest vinner kännedom om inlösningsbar ränta. I samband därmed utfärdades den 12 april 1935 jämväl lag (nr 102) om upphörande av vissa frälseräntor, varigenom förordnades att frälseränta, som kunde inlösas för statsverkets räkning, skulle, därest inlösen icke påkallats före den 1 januari 1940, upphöra från och med sistnämnda dag. Genom dessa lagbestämmelser lär vara sört för att de inlösningsbara räntorna definitivt komma att upphöra inom närmaste tiden.

Ehuru de skäl som föranlett staten att åtaga sig inlösning av skattefrälseräntor ej ägde tillämpning å övriga frälseräntor — frälseskatteräntor, vilka såsom förut nämnts med hänsyn till sitt ursprung ha privaträttslig karaktär — ansågs emellertid ur andra synpunkter önskvärt att möjlighet bereddes till avlyftande jämväl av *icke inlösningsbara frälseräntor*. Sålunda kunde frälseskatteräntor — likaväl som grundskatterna och därmed jämställda skattefrälseräntor — utgöra en olämplig och stundom verkligt betungande börda på de fastigheter som besvärades därav. Härtil kom att frälseräntan alltmer kommit att betraktas såsom ett föråldrat rättsinstitut, vars fortbestånd vore obehövt med hänsyn till nyare lagstiftning samt olämpligt även i andra hänseenden än nyss berörts. Såsom ett slutligt mål uppställdes därför att frälseränteinstitutet helt avskaffades. I sådant syfte tillkom 1912 års lagstiftning om avlösning av frälseränta och om sammanläggning av frälseränta med den fastighet varav räntan utgår.

Vad först angår *avlösning* stadgas i lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor, att frälseränta, som ej enligt vad därom är stadgat kan inlösas för statsverkets räkning, må avlösas mot ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren av den fastighet av vilken räntan utgår det begär (1 §). Föremål för avlösning äro således i främsta rummet frälseskatteräntorna. Men även skattefrälseräntor kunna avlösas, därest de efter den 31 mars 1911 varit förenade med jordägenderätten och således ej äro inlösningsbara. Avlösning av frälseränta är dock icke medgiven för det fall att räntan då avlösning begäres är förenad med jorden (19 § första stycket). Som huvudregel gäller att avlösningssumman utgör tjugufem gånger räntans årliga värde (9 §). Med hänsyn till det allmännas intresse av räntevalösningsgen genomförande bidrager statsverket med en fjärdedel av ersättningen. Återstående tre fjärdedelar förskjutur av statsmedel. Det förskjutna beloppet jämte ränta därå skall av fastighetens ägare återbetalas medelst lika annuiter under en tid av 40 år från förskottets utgivande (2 §). Statsbidragets storlek ävensom amorteringsvillkoren äro bestämda så, att räntegivarens år-

liga utgift för avlösningen under amorteringstiden skall något understiga vad han förut haft att årligen erlägga såsom frälseränta. I vissa fall kan emellertid avlösningen för fastighetsägaren medföra årliga penningutgifter, som förut icke haft någon motsvarighet. Så blir fallet om i räntan ingår annat än årliga förmåner. För sådant fall är föreskrivet, att avlösning må ske endast med fastighetsägarens medgivande (10 §). Ett undantag från vad nu sagts angående statsbidrag gäller med avseende å frälseränta som väl är av beskaffenhet att kunna avlösas men som vid något tillfälle efter den 31 mars 1911 varit förenad med fastigheten. I sådant fall skall icke någon del av ersättningen gäldas av statsmedel, men ersättningen förskjutes i sin helhet av dylika medel (19 § andra stycket). Man har härmed velat förebygga att en ränta som förenats med jorden skulle åter frånskiljas i syfte att vid avlösning statsbidrag skall utgå.

Enligt lagen den 8 november 1912 (nr 278) om sammanläggning av frälseränta med den fastighet, varav räntan utgår, kan en frälseränta, som är i fastighetsägarens hand och därför ej kan bliva föremål för inlösen eller avlösning, bringas att upphöra genom räntans *sammanläggning* med fastigheten. Sammanläggning kan i sådant fall komma till stånd såväl på ansökning av räntans ägare — i detta fall tillika ägare av fastigheten — som på initiativ av rätten (3 § samt 5 och 6 §§). Sammanläggning kan jämväl ifrågakomma där ränta och jord äro på skilda händer. Härför erfordras dock att räntans ägare gör ansökning därom (4 §). Beslut om sammanläggning meddelas av rätten. Åtskilliga villkor skola vara uppfyllda för att sammanläggning skall kunna genomföras. Med hänsyn därtill att frälseränta anses såsom fast egendom och kunnat belastas med inteckning, måste exempelvis tillses att icke räntan och jorden äro var för sig graverade på sådant sätt att hinder för sammanläggning möter (2 §). För att sammanläggning må kunna ske i största möjliga utsträckning, har stadgats förbud dels mot intecknande av frälseränta (10 §), dels ock mot vidtagande av vissa andra åtgärder varigenom möjligheten till sammanläggning kunde äventyras (11 §).

De nu framlagda lagförslagens tillkomst m. m.

Såsom av det föregående framgår innehålla bestämmelserna om avlösning icke, såsom numera beträffande inlösen, befogenhet för kronan att påkalla räntans upphörande, varjämte vederbörande jordägare i vissa fall kan motsätta sig avlösning. 1912 års lagstiftning byggde på antagandet, att de enskilda intressena skulle vara tillräckligt starka att åstadkomma räntornas avskaffande, om blott lagliga former härför skapades och något understöd av statsmedel lämnades. Emellertid uttalades i förarbetena till lagstiftningen att, om de föreslagna avlösningsmöjligheterna icke komme att begagnas i tillräcklig omfattning och avlösningen således droge allt för långt ut på tiden, det allmänna syntes äga anledning överväga, huruvida icke kraftigare medel borde anlitas för att bringa räntorna att upphöra.

För vinnande av närmare utredning rörande effektiviteten av 1912 års lagstiftning införskaffades under år 1935 genom finansdepartementet från vederbörande länsstyrelser uppgifter å samtliga i 1935 års taxeringslängder upptagna frälseräntor. Jämligt bemyndigande uppdrog därefter chefen för finansdepartementet åt kammarrådet H. Skoglund att såsom sakkunnig biträda inom departementet med utredning rörande en reformering av 1912 års lagstiftning.

Med skrivelse den 30 september 1936 överlämnade Skoglund till nämnde departementschef en promemoria jämte förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösning av vissa frälseräntor* samt till *lag om upphörande av vissa frälseräntor*.

Angående behovet av ändrade bestämmelser på förevarande område anförde den sakkunnige bland annat följande:

Med ledning av de från länsstyrelserna inkomna uppgifterna hade länsvis upprättats förteckningar å ännu kvarstående frälseskatteräntor med för år 1935 åsatta taxeringsvärden. Av ett över förteckningarna upprättat sammandrag framgår, att 215 fastigheter (jordeboksenheter) fortfarande belastas av frälseskatteräntor med ett sammanlagt taxeringsvärde av 297,080 kronor, varvid emellertid räntor av nio fastigheter icke åsatts taxeringsvärde. Avlösningssumman för kvarstående frälseskatteräntor skulle sålunda, beräknade enligt gällande grunder, kunna approximativt uppskattas till 390,000 kronor. — — —

Under de fem budgetåren 1 juli 1925—30 juni 1930 hava för avlösning av frälseräntor från vederbörligt anslag utbetalats sammanlagt omkring 867,000 kronor, under det att under de fem budgetåren 1 juli 1930—30 juni 1935 utbetalats allenast omkring 107,000 kronor. Under femårsperioden 1931—1935 hava enligt i kammarkollegiet förd förteckning avlösts sammanlagt allenast 16 stycken frälseskatteräntor eller i medeltal för år 3.2 stycken. Anledning finnes icke antaga, att avlösningen med tillämpning av nu gällande bestämmelser i framtiden kommer att fortskrida i raskare tempo.

Under sådana omständigheter måste det betvivlas, att en fortsatt tillämpning av samma bestämmelser skall kunna leda till ett upphörande inom rimlig tid av de kvarstående frälseskatteräntorna.

Över den sakkunniges promemoria med tillhörande lagförslag avgåvos utlåtanden av kammarkollegiet, som tillika överlämnade yttrande av kammaradvokatfiskalsämbetet, ävensom av länsstyrelserna i de elva län, där avlösningbara räntor förekomma i nämnvärt antal.

I de inkomna yttrandena vann förslagens syfte att påskynda och möjliggöra en såvitt möjligt fullständig avveckling av frälseränteinstitutet allmänt understöd.

I allmänhet tillstyrkte eller förklarade de hörda myndigheterna sig icke hava något att erinra emot de föreslagna huvudgrunderna för den ifrågasatta lagstiftningen. Vissa erinringar framställdes emellertid av kammarkollegiet samt av länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län. Jämväl detaljbestämmelserna i lagförslagen lämnades i de avgivna yttrandena i stort sett utan erinringar.

Sedan de av den sakkunnige framlagda förslagen underkastats överarbetning, remitterades desamma till lagrådet, som framställde vissa erinringar mot detaljbestämmelser i förslagen. Vissa jämkningar i förslagen vidtogos därefter inom justitiedepartementet.

Huvudgrunderna i de framlagda lagförslagen.

Lagförslaget rörande avlösningslagen innebär i korthet följande förändringar. På enahanda sätt som i fråga om inlösen av skattefrälseräntor skall staten taga initiativ till avlösning av icke inlösningsbara frälseräntor. Avlösning skall kunna äga rum, om det påkallats före den 1 januari 1942. Av den för frälseräntans avlösning fastställda ersättningen skall av statsmedel gäldas icke blott såsom för närvarande en fjärdedel utan även vad därutöver erfordras för att det belopp, som fastighetens ägare årligen skall erlægga såsom avbetalning och ränta å förskjutet belopp, icke — såsom eljest under vissa förhållanden kunde bliva fallet — skall bliva högre än det årliga frälseräntebeloppet. Möjligheten att åvägabringa avlösning av räntor, som varit med jordäganderätten förenade efter den 31 mars 1911, skall underlättas därigenom, att statsbidrag skall utgå även för avlösning av sådana räntor.

Förslaget till lag om upphörande av vissa frälseräntor — vari inarbetats nu gällande lag i samma ämne av den 12 april 1935 — innehåller jämväl bestämmelser därom, att frälseränta, som är förenad i samma ägares hand med den fastighet, varav räntan utgår, skall, där ej räntan besväras av sökt eller beviljad in-teckning, omedelbart upphöra, samt att frälseränta med avseende varå avlösningslagen är tillämplig skall, därest avlösning ej påkallats före den 1 januari 1942, upphöra från och med denna dag.

Förslaget beträffande Danviks hospital tillhöriga frälseräntor.

1912 års lagstiftning vilar på den uppfattningen att nya frälseräntor i allmänhet icke kunna bildas. Från denna regel finnes dock undantag. Alltjämt kunna nämligen frälseräntor uppkomma vid skatteförsäljning enligt kungörelsen den 17 maj 1861 (nr 29 s. 1) av Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter. Genom nämnda kungörelse har förordnats, att dylik försäljning finge ske under villkor bland andra, att skatteköpeskillingen beräknades till ett belopp i det minsta motsvarande fastighetens till hospitalet utgående ränta för tio år jämte värdet av viss hemmanet åliggande arbetsskyldighet till hospitalet, och att vederbörande myndighet ägde bestämma den högre köpeskillning, som med avseende å fastighetens förmåner och beskaffenhet finge anses skäligen (punkt 1:o). Hospitalets frälsemannarätt till den försålda fastigheten skulle kvarstå, så att hospitalet framdeles finge vara i besittning av den fastigheten vid skatteköpet åliggande ränta (punkt 3:o). Om den till hemmanet hörande skogen lämnade avkastning utöver hemmanets behov, finge hospitalsstyrel-

sen överenskomma med innehavaren om den särskilda ersättning, som vare sig genom högre köpeskillning eller årlig avgäld borde för sådant fall tillkomma hospitalet (punkt 6:o).

Med anledning av visst påpekande av länsstyrelsen i Stockholms län framlades i en inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättad promemoria förslag till kungörelse med vissa ändrade bestämmelser rörande försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter, av följande innehåll:

Vid försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständig städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter, som med stöd av kungörelsen den 17 maj 1861 hädanefter äger rum, skall bestämmelsen i punkt 3:o i berörda kungörelse icke vidare vinna tillämpning. Såsom villkor för sådan försäljning skall emellertid, utöver vad sagda kungörelse i övrigt innehåller, gälla, att till den enligt föreskrifterna i punkterna 1:o och 6:o beräknade skatteköpeskillingen skall läggas kapitalvärdet av den ränta, som dittills av fastigheten utgått eller rätteligen bort utgå. Uppskattning av sådan räntas kapitalvärde skall ske i enlighet med de grunder, som finnas angivna i lagen den 8 november 1912 om avlösning av vissa frälseräntor.

Vid remissen till lagrådet av de förut omförmälda lagförslagen anförde föredraganden, chefen för justitiedepartementet, bland annat följande:

»Beträffande slutligen frälseräntor, vilka enligt gällande bestämmelser uppkomma vid skatteförsäljning av vissa Danviks hospital tillhöriga fastigheter, synes det, därest förevarande förslag om räntors upphörande godkännes, vara nödvändigt att, på sätt i den inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättade promemorian föreslagits, bestämmelser meddelas i syfte att för framtiden förhindra uppkomsten av sådana räntor. Att vederlag för den bortfallande räntan bör beredas hospitalet synes vara uppenbart, och emot det sätt, på vilket detta enligt förslaget skall ske, torde icke något vara att erinra. Emellertid är att märka, att på sätt i promemorian framhållits ökad kostnad härigenom uppkommer för de fastighetsinnehavare, som enligt de föreslagna reglerna vilja skatteköpa sina hemman. Medan för närvarande en fastighetsinnehavare erhåller hjälp av staten för avlösning av den vid skatteköpet bildade frälseräntan dels genom statsbidrag med en fjärdedel av räntans kapitalvärde dels ock genom lån å återstoden av räntan, skulle han enligt de föreslagna reglerna vid skatteköpet hava att till hospitalet erlægga hela kapitalvärdet av räntan och måste själv sörja för anskaffandet av därför erforderliga medel. Den försämring i villkoren för skatteköp, som förslaget sålunda innebär för innehavarna av de återstående ifrågavarande, till ett 15-tal uppgående fastigheterna, skulle utan tvivel vara ägnad att motverka dessas benägenhet att skatteköpa fastigheterna och därigenom försvåra avskaffandet av de ålderdomliga besittningsförhållandena beträffande nämnda fastigheter. Med hänsyn i främsta rummet till önskvärdheten att befrämja upphörandet av denna besittningsform torde därför böra övervägas uppskov med de ifrågasatta bestämmelsernas tillämpning, så att under ännu någon tid skatteköp kan komma till stånd enligt nuvarande regler. Efter samråd

med chefen för socialdepartementet förordar jag alltså, att någon definitiv ståndpunkt icke nu intages till förslaget om ändring i 1861 års skatteköpsförfattning. Då emellertid denna författning beslutats med rikets ständer, anser jag bemyndigande böra utverkas av riksdagen att utan hinder av nämnda författning meddela bestämmelser, i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget, i syfte att förekomma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av berörda fastigheter.»

Såsom av utskottets redogörelse framgår, genomfördes under år 1935 lagstiftning innebärande att ännu kvarstående s. k. inlösningsbara frälseräntor komma att upphöra inom den närmaste tiden. De nu framlagda lagförslagen åsyfta att genom effektivare bestämmelser än dem som för närvarande gälla bringa ur världen de icke inlösningsbara frälseräntorna. Utskottet vill tillstyrka dessa lagförslag, vilkas genomförande torde innebära uppfyllandet av ett länge närt önskemål.

Utskottet.

I anslutning till den föreslagna bestämmelsen, att avlösningsbar frälseränta vars avlösning icke påkallats före den 1 januari 1942 skall upphöra från och med nämnda dag, har föredragande departementschefen vid remissen till lagrådet av de nu förevarande lagförslagen uttalat, att därest trots de föreslagna bestämmelserna avlösning av någon enstaka frälseränta icke skulle komma att påkallas, på prövning av omständigheterna i det särskilda fallet torde få bero, huruvida och i vilken omfattning någon ersättning av statsmedel kunde beredas vederbörande för förlust i anledning av räntans upphörande. Utskottet instämmer häri och vill även — i likhet med vad utskottet uttalat vid sin behandling av de år 1935 genomförda ändringarna beträffande inlösningsbara frälseräntor — såsom sin mening framhålla, att dylik ersättning bör kunna utgå även för det fall att ränteägarens underlåtenhet att påkalla avlösning har sin grund i bristande kännedom om förevarande lagstiftning eller i felaktig uppfattning om avgiftens natur, samt att krav på att underlåtenhet skall vara ursäktlig ej heller bör uppställas.

I propositionen har Kungl. Maj:t jämväl begärt bemyndigande av riksdagen att meddela vissa bestämmelser rörande skatteköp av Danviks hospital tillhöriga fastigheter. Mot bifall härtill har utskottet icke funnit anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att de i förevarande proposition framlagda lagförslagen måtte av riksdagen antagas; samt

B) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av föreskrifterna i kungörelsen den 17 maj 1861 (nr 29 s. 1) angående försäljning till skatte av de Danviks hospital tillhöriga, med ständigt städje- och besittningsrätt upplåtna hemman och lägenheter meddela bestämmelser, i huvudsaklig överensstämmelse med ett inom finansdepartementet den 31 december 1936 upprättat förslag, i syfte att före-

komma uppkomsten av frälseränta vid skatteköp av Danviks hospital tillhöriga fastigheter.

Stockholm den 29 april 1937.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Klefbeck, Erik Anderson, Velande**, *Ruben Wagnsson, Löfgren**, *Branting**, *Otto Wangson* och *Egnell*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist* och *Lindqvist*, fru *Östlund* samt herrar *Ryberg, Olsson* i Mellerud, *Larsson* i Hede, *Lindberg* i Stockholm och *Gezelius*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
